

„Atliekų kultūra“ egzaminas 2024

Klausimai 5-10 klasių moksleiviams

1. Taikomas toks atliekų tvarkymo prioritetų eiliškumas:

- prevencija (vengimas), paruošimas naudoti pakartotinai, perdirbimas, naudojimas energijai gauti, atliekų šalinimas;
- prevencija (vengimas), perdirbimas, paruošimas naudoti pakartotinai, naudojimas energijai gauti, atliekų šalinimas;
- naudojimas energijai gauti, prevencija (vengimas), paruošimas naudoti pakartotinai, perdirbimas, atliekų šalinimas;
- paruošimas naudoti pakartotinai, prevencija (vengimas), perdirbimas, naudojimas energijai gauti, atliekų šalinimas.

Prioritetų eilė yra sudaryta siekiant, kad kuo daugiau naudingų atliekų savybių būtų išsaugoma.

Pirmiausiai turime siekti išvengti atliekų susidarymo – tai prevencija. Siekdami mažinti atliekų kiekį, turime jas sugrąžinti „antram gyvenimui“ – tai antrasis prioritetas – paruošimas naudoti pakartotinai. Jei nepavyko išvengti atliekų susidarymo, turime jas perdirbti taip, kad gautume medžiagas, iš kurių galime vėl pagaminti reikiamus daiktus – tai trečiasis prioritetas. Jei nepavyksta ir tai, turime siekti jų panaudojimo energijai gauti. Ir tik tai, kas lieka, gali būti pašalinta sąvartyne.

2. Koks mūsų elgesys NESUMAŽINS atliekų kiekių ?

- vietoje daug mažų gėrimų buteliukų pirkti vieną didelį;
- mažiau spausdinti dokumentų, geriau juos išsisaugoti elektronine forma;
- pirkti kuo mažiau įpakuotus produktus, nedėti jau supakuotų prekių į polietileninį maišelį;
- pirkti prekes visų akcijų, išpardavimų metu.

Atliekų tvarkymo prioritetų eilėje atliekų vengimas (prevencija) turi aukščiausią vertę. Apgalvokime savo pirkinius, venkime impulsyvių sprendimų, taip sumažinsime ne tik gamtos išteklių naudojimą, tačiau ir sutaupysime savo pinigus, kuriuos galėsime skirti svarbesnei veiklai.

3. Kodėl reikia uždaryti konteinerio, į kurį metamos atliekos, dangtį ?

- uždarius konteinerį į jį nepateks gyvūnai ir paukščiai, kurie neprimėtys aplink atliekų;
- dangčiu neuždengtos atliekos nuo lietaus sušlaps ir svers keliskart daugiau, o per didelis svoris gali pakenkti konteineriui bei gali tekti daugiau mokėti už atliekų sutvarkymą;
- jei dėl žmonių aplaidumo ar piktavališkumo kiltų gaisro pavojus, dangtis apsaugos nuo gaisro, nes ugnis, negavusi deguonies, greičiau užges;
- visi atsakymai teisingi.

Uždarytas konteinerio dangtis apsaugo atliekas ir konteinerį tiek nuo gyvūnų, tiek nuo drėgmės poveikio – neuždarius dangčio, atliekos gali sušlapti, dėl ko padidės jų svoris ir apkrova konteinerio konstrukcijai. Jei dėl žmonių aplaidumo ar piktavališkumo kiltų gaisro pavojus – dangtis apsaugos nuo gaisro, nes ugnis, negavusi deguonies, greičiau užges.

4. Į popieriaus atliekoms skirtą konteinerį išmetėte dvi nesulankstytas kartonines dėžes, o trečia nebetilpo. Ką turite padaryti, kad galėtumėte išmesti ir trečią dėžę?

- palikti trečią dėžę prie konteinerio - gal niekas nepastebės, kad šiukšlinate;
- atsinešti ilgą lazda ir pastumti gilyn kiekvieną įmestą dėžę;
- visas dėžes išardyti, sulankstyti ir tik tada mesti į konteinerį;
- palaukti ir trečią dėžę išmesti po savaitės.

Popieriaus, kaip ir plastiko pakuočių atliekos, pasižymi dideliu tūrio ir masės santykiu – užimdamos daug vietos jos sveria sąlyginai nedaug. Norėdami kuo daugiau atliekų sutalpinti į konteinerį, tokias atliekas išardykite, sulankstykite ir tik tada meskite į konteinerį. Labai blogas sprendimas – palikti dėžę prie konteinerių. Tai teršia aplinką. Taip pat blogai dėžę išmesti į mišrių komunalinių atliekų konteinerį.

5. Kurias iš išvardintų atliekų draudžiama mesti į mišrių atliekų konteinerius ?

- a) žaliąsias atliekas;
- b) pavojingas atliekas;
- c) statybos ir griovimo atliekas;
- d) visi atsakymai teisingi.

Daugelį mūsų sukaupiamų atliekų būtina išrūšiuoti. Visos klausime išvardintos atliekos gali būti perdirbamos ir privalo būti išrūšiuotos pagal atliekų rūšis ir perduotos tvarkymui. Žaliosios atliekos – kompostuojamos arba surenkamos konteineriais, nuvežamos į žaliųjų atliekų kompostavimo aikšteles. Statybos ir griovimo bei pavojingas atliekos turi būti vežamos į didelių gabaritų atliekų surinkimo aikšteles.

6. Ar reikia išplauti jogurto indelį prieš išmetant į rūšiavimo konteinerį ?

- a) reikia gerai išplauti su indų plovikliu, o po to perskalauti vandeniu;
- b) plauti nereikia, galima išmesti ir su jogurto likučiais;
- c) plauti nereikia, galima tik praskalauti, kad nebūtų išsipilti galinčių jogurto likučių;
- d) reikia išplauti indaplovėje.

Pakuotes, kurias rūšiuojame į atitinkamus konteinerius, plauti nėra būtina, svarbu pasirūpinti, kad pakuotėje nebeliktų maisto likučių ar skysčių, kurie gali užteršti kitas pakuotes, taip apsunkindami jų perdirbimą.

7. Kurios iš nurodytų atliekų netinka kompostavimui?

- a) arbatos pakeliai;
- b) medžio pelenai;
- c) kiaušinių lukštai;
- d) laikraščiai.

Iš žaliųjų atliekų pagamintas kompostas naudojamas auginant daržoves. Laikraščiai per keletą metų supus kompostinėje ir taps komposto dalimi, tačiau spausdinat laikraščius naudojami įvairūs dažai, kurių sudėtis ne visada būna draugiška aplinkai, todėl dažuose esančios medžiagos gali užteršti kompostą.

8. Kur tvarkomos žaliosios atliekos (gaminamas kompostas)?

- a) sąvartynuose;
- b) kompostavimo aikštelėse;
- c) didžiųjų atliekų surinkimo aikštelėse;
- d) visi atsakymai teisingi.

Surinktos žaliosios atliekos vežamos ir perdirbamos į derlingą juodžemį (pūdomos, sijoamos, kompostuojamos) specialiai tam įrengtose žaliųjų atliekų kompostavimo aikštelėse.

9. Tai sulūžęs plaukų šepetys plastikine rankena. Jo sudėtyje yra gumos ir metalo. Į kurį konteinerį jį išmestumėte?

- a) į plastiko konteinerį;
- b) atskirčiau gumą nuo metalo ir plastiko. Gumą mesčiau į mišrių komunalinių atliekų konteinerį, plastiką ir metalą – į plastiko;
- c) į mišrių komunalinių atliekų konteinerį;
- d) į metalo konteinerį.

Atliekų namų sąlygomis ardyti nerekomenduojama, kad nesusižeistume. Toks iš įvairių medžiagų sudarytas plaukų šepetys turi būti išmetame į mišrių atliekų konteinerius. Vėliau jis bus sudegintas termofikacinėje jėgainėje ir iš jo bus pagaminta elektros bei šilumos energija.

10. Ar į mišrių atliekų konteinerius išmestos atliekos yra papildomai perrūšiuojamos atskiriant antrines žaliavas?

- a) taip, jos papildomai perrūšiuojamos specialiuose rūšiavimo įrenginiuose;
- b) taip, jas sąvartyne perrūšiuoja sąvartyno darbininkai ant sąvartyno kalno;
- c) ne, atliekos be rūšiavimo yra vežamos į sąvartyną šalinimui;
- d) ne, surinktos atliekos vežamos tiesiai į deginimo jėgainę, kur tampa kuru elektros ir šilumos gamybai.

Lietuvoje surinktos mišrios komunalinės atliekos pirmiausia perrūšiuojamos rūšiavimo įrenginiuose, kuriuose atrenkamos antrinės žaliavos, o perdirbimui netinkama masė sudeginama, pagaminant elektros ir šilumos energiją. Tik labai nedidelė dalis atliekų šalinama sąvartynuose.

11. Atspėkite mįslę: vienas bėga, kitas veja. Kas? Ką geriausiai daryti su šiuo daiktu, kai jis suges?

- a) suremontuoti ir toliau naudoti;
- b) atiduoti tam, kas moka remontuoti;
- c) pristatyti į specialias atliekų priėmimo aikšteles;
- d) visi atsakymai teisingi.

Atsakymas – dviratis. Tai ekologiška transporto priemonė, todėl ją naudinga suremontuoti ir toliau naudoti arba atiduoti tam, kas tai moka padaryti. Bet, jei dviratis sugedęs nepataisomai, jį, kaip ir visas didžiąsias atliekas, reikia atvežti į didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštelę.

12. Kuo gali tapti išrūšiuotos plastiko atliekos?

- a) nauja madinga striuke;
- b) išmaniuoju telefonu;
- c) moderniu automobiliu;
- d) visi atsakymai teisingi.

Perdirbto plastiko panaudojimas yra labai platus, o dauguma įmonių nestokoja vaizduotės gamindamos įvairiausių gaminius.

13. Kas susidaro yrant plastikiniams maišeliams, plastikiniams buteliams, žvejojimo tinklams, nuorūkomoms?

- a) nesusidaro niekas, nes viskas suyra;
- b) dulkės;
- c) mikroplastikas;
- d) vanduo.

Mikroplastikas – tai mažesnės nei 5 mm ir kartais net plika akimi neįžiūrimos plastiko dalelės, kurios atsiranda suirus didesniems plastikiniams daiktams, tokiems kaip maišelis, butelis, žvejojimo tinklas, nuorūkos antgalis ir kt. Mikroplastiko gali turėti net ir dantų pastoje esančios granulės, o dėvėdami sintetinius drabužius ir juos skalbdami, naudodami nekokybiškas kosmetikos ir kūno priežiūros priemones, kurios turi plastiko, ne vietoje atsikratydami plastiko turinčiomis atliekomis, į aplinką paleidžiame tūkstančius mikroplastiko dalelių. Šių dalelių per nuotekas taip pat randama mūsų geriamajame vandenyje, jūros druskoje, gyvulinės ir augalinės kilmės maisto produktuose, žuvyje ir net meduje. Mikroplastikas be jokios abejonės, per vandenį ir jį vartojančią ekosistemą, atsiranda ir mūsų maisto grandinėje.

14. Kur dėti dažų likučius po namų atnaujinimo?

- a) jie neperdirbami, todėl reikia mesti į mišrių atliekų konteinerį;
- b) kartu su jų pakuotėmis vežti į didelių gabaritų atliekų surinkimo aikšteles;
- c) mesti į plastiko ir metalo konteinerį, nes dažų kibirėliai arba skardinės pagaminti iš šių medžiagų;
- d) visi atsakymai neteisingi.

Net jei dažai vandeniniai, nepilkite jų likučių į kanalizaciją, vandens telkinius ar dirvą. Dažuose esančios medžiagos apsunkina vandens valymo procesą valymo įrenginiuose. Skystus dažų likučius, sukietėjusius dažus ir tuščias dažų pakuotes pristatykite į didelių gabaritų atliekų surinkimo aikšteles. Jei dažai dar tinkami naudoti ir jų liko gana daug, galite juos laikyti sandariai uždarytoje pakuotėje iki tinkamo naudoti termino, nurodyto ant pakuotės, pabaigos. Taip pat per socialinius tinklus galite pasiūlyti dažų likučius tiems, kam jų reikia, pvz., remontuojantiems savo namus ar sodybą. Jei Jums liko didesnis dažų kiekis, galbūt jie praverstų globos namams, vaikų darželiui, zoologijos sodui ir kt.

15. Į maisto atliekų konteinerį, kartu su maisto atliekomis galima mesti:

- a) popierinius virtuvinius rankšluosčius;
- b) žolę ir lapus;
- c) vienkartinius popierinius indus;
- d) visi atsakymai teisingi.

Nuo 2024 m. sausio 1 d. įsigaliojus Atliekų pagrindų direktyvai, biologinės kilmės atliekos turi būti surenkamos atskirai arba sukompostuotos namų ūkiuose. Į maisto atliekų konteinerius galima mesti visas atliekas, kurios susidaro maisto gamybos metu, taip pat vartojimui netinkamus maisto likučius, popierinius panaudotus rankšluosčius. Kartu į maisto konteinerius galima mesti ir kambarinius augalus, sodo ir daržo atliekas, vienkartinius popierinius indus.

16. Gimtadienio proga gavote naują išmanųjį telefoną dovanų. Kaip nereikėtų pasielgti su senu įrenginiu?

- a) kam nors padovanoti arba parduoti;
- b) laikyti stalčiuje dėl visa ko;
- c) įmesti į elektronikos atliekų dėžę prekybos vietoje;
- d) nuvežti į didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštelę, nes joje priimamos elektronikos atliekos.

Telefonų atliekos yra viena iš augančių elektronikos atliekų rūšių pasaulyje. Daugelis žmonių daro klaidą, tiesiog išmesdami senus telefonus į buitinių atliekų konteinerį arba juos kaupdami savo namuose. Telefonuose yra įvairių medžiagų, kurios gali būti naudingos arba žalingos aplinkai.

Nauda: telefonuose paprastai yra vario, aukso, sidabro ir kitų retųjų metalų, kurių išteklių yra riboti ir kurie gali būti išgauti, perdirbti arba panaudoti naujų produktų gamybai.

Žala: dėl aplinkos poveikio telefonuose esančios įvairios medžiagos tampa aplinkai nepalankių cheminių reakcijų dalyvėmis (ličio jonų baterijose yra kenksmingų cheminės sudėties kadmio arba švino rūgšties elementų).

Norint elgtis atsakingai ir tausoti aplinką, nebenaudojamus telefonus galima taisyti, atiduoti arba parduoti, išmesti į smulkiajai elektronikai skirtas atliekų dėžės prekybos vietose arba pristatyti į didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštes.

17. „DĖK’ui“, „Dalinkimės“, „IMK“, „KEISK’is“, „Daiktų kiemas“, „Atiduotuvė“, „Mainukas“, „Padėk“, „Daiktų platforma“, „Daiktų pasidalytuvės“ – kas tai?

- a) stalo žaidimai;
- b) tvarumo iniciatyvos;
- c) dalijimosi daiktais stotelės;
- d) edukaciniai užsiėmimai.

Tokiais pavadinimais Lietuvoje veikia dalijimosi daiktais stotelių tinklai. Vilniaus regione tokios stotelės vadinasi DĖK’ui, Utenos regione – „Dalinkimės“, Šiaulių regione – „Daiktų kiemas“, Panevėžio regione – KEISK’is, Klaipėdos regione – „IMK“, Kauno regione – „Atiduotuvės“, Alytaus regione – „Mainukas“ Tauragės regione – „Padėk“, Telšių regione – „Daiktų platforma“, Marijampolės regione – „Daiktų pasidalytuvės“. Kasmet didėjantys atliekų kiekiai skatina ieškoti sprendimų kaip išvengti atliekų susidarymo (atliekų prevencija (vengimas)). Vienas tokių - nebereikalingus, bet tvarkingus, tinkamus naudoti daiktus atiduoti tiems, kam jie reikalingi.

18. Kad ir kaip to norėtume, gyventi be atliekų neįmanoma. Ką galima padaryti, kad atliekų būtų kuo mažiau?

- a) prieš einant į parduotuvę iš anksto suplanuoti, ką pirsime;
- b) vengti vienkartinį daiktų;
- c) dalintis (skolinti, dovanoti ar parduoti) nebenaudojamais daiktais su kitais;
- d) visi atsakymai teisingi.

Norėdami sumažinti atliekų kiekius pirmiausia turime jų vengti visomis įmanomomis priemonėmis.

19. Į kurį konteinerį reikia išmesti panaudotas vienkartinės servetėles?

- a) popieriaus;
- b) plastiko;
- c) mišrių komunalinių atliekų;
- d) maisto.

Dauguma servetėlių išties net nėra visiškai popierinės, o savo sudėtyje turi plastiko. Dažniausiai jos būna užterštos, be to jos negali būti perdirbamos dėl jų gamyboje naudojamų medžiagų. Todėl panaudotas servetėles reikėtų išmesti į mišrių komunalinių atliekų surinkimo konteinerį.

20. Kuris šio ženklo apibūdinimas yra TEISINGAS?

- a) šis ženklas žymi žaliąsias atliekas;
- b) šis ženklas rodo, kad pakuotę galima perdirbti;
- c) šis ženklas rodo, kad pakuotė pagaminta iš perdirbtų medžiagų;
- d) tai yra miško kelių ženklas, rodantis kur galima apsisukti.

Tai tarptautiniu mastu pripažįstamas simbolis, vadinamas Mėbijaus (Möbius) juosta, kuris rodo, kad gaminys ir (arba) jo pakuotė yra pagaminti iš medžiagų, kurias galima perdirbti.